Урок. Бібліографія та анотація

урок засвоєння нових знань і формування мовленнєвих умінь · 45 хв

«Що менше ви читаєте, то старанніше потрібно вибирати книжку» — Ж. Ж. Руссо

Проблемне питання уроку: Чи достатньо вихідних даних, щоб вирішити, чи брати книжку до рук, і навіщо тоді потрібна анотація?

Мета

Знаннєві	Діяльнісні	Ціннісні
• називає, що таке бібліографія й анотація, і які вихідні дані містить друковане видання • перелічує, з чого складається анотація	• розрізняє бібліографічний опис і анотацію серед запропонованих текстів • визначає в анотації адресата, жанр і зміст та виправляє анотацію, у якій немає інформації про книжку	• усвідомлює значення бібліографії й анотації для свідомого вибору книжок і пошуку потрібної інформації

Базові поняття і терміни

бібліографія, вихідні дані, анотація, адресат, титульна сторінка, наклад.

Форми роботи

- фронтальна бесіда й мозковий штурм
- робота з текстом підручника
- робота в парах із таблицею
- спостереження за прикладами
- редагування тексту анотації

Обладнання та реактиви

- підручник «Українська мова. 10 клас» (авт. Глазова), § 6, с. 72–74
- дві-три друковані книжки з титульною сторінкою та її зворотом, на яких видно вихідні дані й анотацію
- слайд або запис на дошці з уривками про книжки М. Старицького та В. Рутківського, картки із завданнями закріплення

Демонстрації

- Титульна сторінка й зворот друкованої книжки — які саме вихідні дані на них є і де розміщено анотацію
- Два уривки про історичну повість М. Старицького «Останні орли», перший розповідає про зміст, другий подає лише вихідні дані — яка різниця між анотацією та бібліографією
- Анотація до історичного нарису про Максима Кривоноса — що в ній сказано про жанр, зміст і адресата

Міжпредметні зв'язки

- Українська література — приклади анотацій до історичних творів М. Старицького «Останні орли» та В. Рутківського «Джури козака Швайки»
- Історія України — події, про які йдеться в прикладах, Коліївщина 1768 року та визвольна війна 1648–1654 років

Місце уроку в темі

Попередній урок: Попередній урок розвитку зв’язного мовлення, на якому ви працювали з текстами, визначали їхній тип і стиль.

Наступний урок: Складання власної анотації до прочитаної книжки або статті за планом.

Безпека

- Книжки на партах кладіть рівно, не на край, щоб вони не падали під час роботи в парах.
- Під час обміну картками не вставайте з місць без дозволу вчителя, передавайте картки через прохід.
- Якщо слайд показують проєктором, не дивіться на промінь і не торкайтеся шнурів та пристрою.
- Виписуючи вихідні дані з книжок, не загинайте сторінок і корінця, кладіть книжку на парту розгорнутою обережно.

Структура уроку

1. Організаційний момент — 1 хв
2. Актуалізація — 5 хв
3. Мотивація — 3 хв
4. Вивчення нового — 21 хв
5. Закріплення — 9 хв
6. Рефлексія — 4 хв
7. Домашнє завдання — 2 хв

Хід уроку

Організаційний момент — 1 хв

Учитель: Вітається з класом, перевіряє готовність до уроку, оголошує тему «Бібліографія та анотація».

Учні: Вітаються, готують підручник і зошит, записують дату й тему.

Привітання, перевірка наявності підручників, запис теми в зошит.

Актуалізація — 5 хв

Учитель: Проводить мозковий штурм. Кожне запитання читає вголос, учні відповідають письмово в зошиті одним рядком, потім кілька учнів зачитують відповіді.

Учні: Письмово, одним рядком, відповідають на кожне запитання, потім зачитують, звіряють свої відповіді з іншими.

Запитання 1. Хто допомагає вам у виборі книжок для читання? Очікувана відповідь. учитель, бібліотекар, батьки, друзі, відгуки на книжку. Запитання 2. З чого ви починаєте ознайомлення з книжкою в бібліотеці або в книгарні? Очікувана відповідь. з обкладинки, назви, прізвища автора, змісту, короткого опису на звороті. Запитання 3. Чи складали ви список літератури, використаної під час роботи над твором або рефератом? Очікувана відповідь. так, під час підготовки реферату, або ні, і причина. Запитання 4. Що зазначають у списку про кожну з книжок? Очікувана відповідь. автора, назву, місце й рік видання, видавництво, кількість сторінок. Запитання 5. Чим список використаної літератури відрізняється від опису однієї книжки? Очікувана відповідь. Список подає перелік багатьох книжок, а опис розповідає про одну книжку.

Мотивація — 3 хв

Учитель: Показує на слайді два короткі уривки про одну й ту саму книжку «Останні орли» М. Старицького. Один подає лише вихідні дані, другий розповідає про зміст. Ставить проблемне питання.

Учні: Розглядають обидва уривки, швидко називають, яку інформацію про книжку дає кожен, і висловлюють припущення.

Приклад 1. Вихідні дані подають автора, назву, жанрове уточнення, місце видання, видавництво, рік, обсяг. З них не зрозуміло, про що повість. Приклад 2. Текст розповідає, що це історична повість про Коліївщину, 1768 рік, у ній динамічний сюжет, її буде цікаво читати найширшому колу читачів. З нього не видно, де і коли книжку видано. Проблемне питання. Чи достатньо вихідних даних, щоб вирішити, чи брати книжку до рук, і навіщо тоді потрібна анотація? Очікувана відповідь. Учні припускають, що самих даних замало, потрібен ще опис змісту.

Вивчення нового — 21 хв

Учитель: Організовує три активності з продуктом кожної, показує демонстрації поруч із поясненням, ставить спрямовувальні запитання, перевіряє записи в таблицях і підсумовує правила.

Учні: Працюють із текстом підручника, у парах заповнюють таблицю, спостерігають за прикладами, формулюють висновки й записують їх у зошит.

Активність 1. Робота з текстом підручника, § 6, с. 72–73 (7 хв). Учні читають про вихідні дані й про значення слова бібліографія. Запитання 1. Які вихідні дані має кожне друковане видання? Очікувана відповідь. прізвище автора, місце й рік видруку, назву видавництва, імена редакторів, художників, коректорів, обсяг, наклад. Запитання 2. Де вказують вихідні дані? Очікувана відповідь. на титульній

сторінці, на звороті цієї сторінки та на останній сторінці книжки. Запитання 3. У яких двох значеннях вживають слово бібліографія? Очікувана відповідь. як писемну інформацію про конкретну книжку чи статтю з її вихідними даними та як перелік книжок, журналів і статей з певної галузі чи теми з вихідними даними. Продукт активності 1. запис у зошиті двох значень слова бібліографія й переліку вихідних даних. Демонстрація. титульна сторінка й зворот друкованої книжки, де учні знаходять автора, видавництво, рік. Активність 2. Заповнення таблиці в парах (7 хв). Таблиця має два стовпці, бібліографія й анотація, і два рядки, що це та з чого складається. Учні заповнюють її за текстом підручника, с. 72–74. Очікувані записи. Бібліографія, писемна інформація про книжку з вихідними даними, містить автора, назву, місце, рік, видавництво, обсяг. Анотація, коротка характеристика книжки, складається з визначення жанру та стислих відомостей про зміст, узагальненої характеристики з ознаками, що зацікавлять читача, і вказівки на адресатів. Вимога до мови анотації, інформативність, стислість, лаконічність (Бондаренко, с. 193). Продукт активності 2. Заповнена таблиця. Демонстрація. Анотація до історичного нарису про Максима Кривоноса, учні знаходять, які відомості про жанр, зміст і читача в ній є. Активність 3. Спостереження за прикладами (7 хв). Учні порівнюють два уривки про повість «Останні орли» з початку уроку і відповідають. Запитання 1. Що спільного в цих уривках? Очікувана відповідь. обидва розповідають про одну книжку. Запитання 2. Яке з висловлювань є анотацією, а яке бібліографічним описом? Очікувана відповідь. розповідь про зміст повісті є анотацією, а запис з автором, назвою, місцем, видавництвом, роком і обсягом є бібліографією. Запитання 3. Чи варто вводити бібліографію до складу анотації? Очікувана відповідь. так, це допомагає дати про книжку стислу, але вичерпну інформацію. Запитання 4. Яке слово в мові легко сплутати зі словом покажчик? Очікувана відповідь. слово показник. Покажчик, це довідкова книжка або довідковий список до книжки, наприклад бібліографічний покажчик, а показник, це дані про кількість чогось (Бондаренко, с. 193). Продукт активності 3. запис у зошиті висновку, що бібліографія відповідає на запитання яка це книжка і де її знайти, а анотація на запитання про що вона і для кого. Демонстрація. два уривки про «Останні орли» поруч на слайді.

Закріплення 9 хв

Учитель: Видає картки із завданнями, організовує виконання по одному завданню, перевіряє відповіді, коментує типові помилки.

Учні: Виконують чотири завдання письмово, звіряють відповіді й виправляють помилки.

Рефлексія 4 хв

Учитель: Пропонує коротку письмову відповідь на проблемне питання уроку й усну рефлексію.

Учні: Записують відповідь, двоє-троє учнів зачитують її й завершують речення усно.

Домашнє завдання 2 хв

Учитель: Оголошує домашнє завдання, пояснює, що вибрати, і відповідає на запитання.

Учні: Записують завдання в щоденник, ставлять запитання.

Завдання для закріплення

1. Завдання 1. Розподіліть відомості про книжку на дві групи, вихідні дані та елементи анотації. Відомості: кількість сторінок, адресат видання, жанр твору, наклад, стислий зміст, рік видруку.

Відповідь: Вихідні дані. Кількість сторінок, наклад, рік видруку. Елементи анотації. Адресат видання, жанр твору, стислий зміст.

2. Завдання 2. Прочитайте речення «Книжка зацікавить широке коло читачів». Який елемент анотації воно виражає? Обґрунтуйте відповідь.
Відповідь: Це вказівка на адресата видання. Речення повідомляє, кому книжка може бути цікава, а це одна з обов'язкових частин анотації.

3. Завдання 3. Відредагуйте «анотацію» до роману В. Рутківського «Джури козака Швайки» так, щоб вона стала інформативною. Вихідний текст «Це дуже класна книжка. Мені вона сподобалася. Читайте всі».
Відповідь: Зразок виправленого тексту. Історичний роман Володимира Рутківського «Джури козака Швайки» розповідає про найперших козаків та їхніх юних помічників-джур, про їхні дивовижні пригоди. Книжка адресована дітям середнього шкільного віку. Пояснення. У вихідному тексті немає жанру, змісту й адресата, лише особисті оцінки, а анотація має бути інформативною та стислою.

4. Завдання 4. Розташуйте елементи плану анотації в правильному порядку. Елементи: адресат, висновки, стислий зміст твору, тип публікації, стислі відомості про автора.
Відповідь: Тип публікації, стислі відомості про автора, стислий зміст твору, висновки, адресат.

Диференціація

Сильним: Складіть анотацію з трьох-чотирьох речень до книжки, яку нещодавно прочитали, за планом, що охоплює тип публікації, автора, зміст і адресата, і додайте до неї вихідні дані.

Підтримка: Скористайтеся опорою на іншому прикладі. Зразок. «Словник охоплює лексику сучасної мови, у ньому наведено терміни та слова, що позначають явища сучасного життя. Словник розрахований на широке коло читачів». За цим зразком складіть два речення про свій підручник з української мови, де вкажіть, що в ньому подано і для кого він.

Домашнє завдання

Базове: Прочитати § 6 (с. 72–74) і вивчити означення бібліографії та анотації. Знайти вдома книжку, виписати її вихідні дані й визначити, чи є в ній анотація.

За вибором: Скласти власну анотацію з чотирьох-п'яти речень до прочитаної книжки за планом, що охоплює тип публікації, автора, зміст і адресата.

Рефлексія

Прийом «Відповідь на питання». Письмово, у 1–2 реченнях, дайте відповідь на проблемне питання уроку про те, чи достатньо вихідних даних для вибору книжки і навіщо потрібна анотація. Решту виконайте усно, двоє-троє учнів завершують речення «Сьогодні я дізнався/дізналася, що…».

Історична довідка

Слово бібліографія походить з грецької мови від слів biblio, що означає книга, і grapho, що означає пишу. Слово анотація прийшло з латини, де annotatio означає зауваження, примітка. Знання походження слів допомагає запам'ятати їхнє значення.

Джерела:

- Українська мова (Глазова) 10 клас, с. 72
- Українська мова (Глазова) 10 клас, с. 72, 73
- Українська мова (Глазова) 10 клас, с. 73, 74
- Українська мова (Глазова) 10 клас, с. 74